

Josef Chwala či Josef Chvála?

Díky kastelánu kratochvílského zámku PhDr. Vojtěchu Troupovi proběhla v letních měsících v tamním zahradním pavilónu Markéta zdařilá posmrtná výstava plastik proslulého prachatického insitního umělce Josefa Chwaly alias Josefa Chvály.¹ Otevřela tím ovšem také otázku, která z obou písemných forem umělcova příjmení je správná a jaké byl národnosti. V nedávno uveřejněném vzpomínkovém článku zmiňuje Ing. Vratislav Franci Chwalův německý původ.² Protože jsem přesvědčen, že znám správnou odpověď, považuji za užitečné podělit se o své poznatky s širší veřejností.

Na této plastice Josef Chwala již opravil svůj názor o založení Prachatic a připisuje ho Vítkovcům. Foto autor, graficky upraveno.

Paula (*1912) a Františka 1919.⁶ Chválovi se dost často stěhovali, patrně však poté, co otec získal místo jednoho ze čtyř prachatických ponocných, žili dlouhá léta na prachatickém dolním předměstí v čísle 2. Tam zastihlo Chválovy i sčítání lidu v roce 1921. Ze sčítacího operátu

Prachaticemi probíhala v minulosti jazyková hranice, český a německý živel se zde setkávaly po staletí. Většina zdejších obyvatel hovořila oběma zemskými jazyky, takřka bez výjimky všichni vyznávali římsko-katolické náboženství. Praxe vedení zdejších matrik byla v posledních desetiletích monarchie taková, že zápisy v rodných a křestních matrikách byly prováděny v obcovacím jazyce rodičů křtěného dítěte. Zápis umělcova narození obsahuje prachatická matrika narozených z let 1888 – 1906 pro Prachatice město a předměstí.³ Na listě č. 292 je česky psaný zápis, který dokumentuje, že dne 15. března 1906 se v Prachaticích městě v domě čp. 53 narodil Josef Chvála.⁴ Jeho otec se jmenoval rovněž Josef, byl tehdy v Prachaticích nádeníkem, narodil se 21. listopadu 1871 ve Starých Prachaticích nádeníku Josefu Chválovi a jeho manželce Marii, rozené Šaškové. Matka Anna, narozená dne 2. května 1874 v Jelemku, byla dcerou Jana Toncara, pozdějšího nájemníka ve Zdenicích č. 2, a Terezie, rozené Koubové z Nebahov č.1.⁵

Josef byl prostředním z devíti dětí manželů Chválových. Starší než on byli Marie (*1895), Václav (*1899), Kateřina (1901 – 1906) a Mathilda (*1904), mladší Felix (*1908), Anna (*1910),

¹ Díla tohoto naivního umělce jsou ve sbírkách Národopisného oddělení Národního muzea v Praze, Jihočeského muzea v Českých Budějovicích, Sveročeské galerie výtvarného umění v Litoměřicích, Prachatického muzea a jinde. Prošla četnými výstavami doma i v zahraničí, mj. i světovou výstavou v Montrealu.

² Vratislav Franci: Díla zhlédli v Montrealu, in *Listy Prachaticka* č. 164, s. 11 ze dne 17.7.1999.

³ Státní oblastní archiv Třeboň (dále SOA Třeboň), sbírka matrik (dále SM), Fara Prachatice 10.

⁴ Dům čp. 53 se nachází ve Věžní ulici.

⁵ Staré Prachatice, Jelemek, Zdenice a Nebahovy patří do prachatického farního obvodu. Byly to v minulosti vsi české, počet německého obyvatelstva v nich kolísal v rozmezí 0 – 6%.

⁶ SOA Třeboň, SM, Fara Prachatice 33 (N 1785 – 1897 pro Rohanov), fol. 61.

SOA Třeboň, SM, Fara Prachatice 10 (N 1888 – 1906 pro Prachatice město a předměstí), fol. 161, 200, 244. Městský úřad Prachatic, Matrika narozených ř. k. děkanského úřadu v Prachaticích z let 1906 – 1923 pro Prachatice, fol. 41, 80, 132, 223.

pro tento dům zjišťujeme, že zde bydlely 4 rodiny, čítající celkem 19 osob. Manželé Chválovi jsou zde zapsáni spolu s dětmi Václavem, Josefem, Felixem, Annou, Paulou a Františkou, u všech je uvedena česká národnost.⁷ Josef Chvála získal pouze základní vzdělání. Bohužel, do dnešní doby se nedochovaly archivní materiály, kterými by bylo možno dokladovat, zda navštěvoval českou, či německou obecnou školu.⁸ Pamětníci se však povětšinou shodují v tom, že to byla škola německá. Mluví pro ni otcovo zaměstnání u tehdy německé radnice a údajně lepší umělcova znalost spisovné němčiny než češtiny. Josef Chvála se ovšem později hlásil k německé národnosti. Ta je uvedena i na listě o prohlídce mrtvého.⁹ O důvodech této národnostní konverze se můžeme jen dohadovat. Josef Chvála byl introvert svérázných názorů, měl silnou vazbu k Prachaticům. Byl přesvědčen, že byly založeny Markomany, o čemž vypovídá jedno z jeho děl. Protože žil ve víře, že pochází z nejstarší rodiny zakladatelů města, lze v tom vidět možná podstatný motiv jeho německého cítění. Logickým důsledkem pak bylo, že své příjmení transkriboval do německé podoby, v níž signoval i svoje díla. Lze tedy konstatovat, že jméno Josef Chwala je jménem uměleckým občana Josefa Chvály.

Detaily plastiky. Foto autor, graficky upraveno.

⁷ Státní okresní archiv Prachatic, Sčítání lidu 1921, IX Prachatice 7, Prachatice II čp. 2.

⁸ Jedinými materiály prachatických obecných škol až do r. 1945 jsou školní kroniky. Třídní výkazy se nedochovaly.

⁹ Okresní úřad Prachatic, matrika, Kniha úmrtí Stachy sv. II, r. 1985, s. 7, poř. číslo 20: Josef Chvála, národnosti německé, zemřel 16. 6. 1985 v domově důchodců Stachy, Kůsov 1. List o prohlídce mrtvého je zpravidla ověřován údaji z občanského průkazu.

